

## **СТАНОВИЩЕ**

**от доц. д-р Елена Славчева Савова,**

**Нов български университет,**

**п. н. 1.3. Педагогика на обучението по чужди езици /немски език/  
за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в**

**п. н. 1.3. Педагогика на обучението по.../английски език/,  
научна специалност „Методика на обучението по съвременни езици“**

**с кандидат Пенка Николова Аврамова,**

**представила дисертационен труд на тема**

**„Уменията на учениците в юношеска възраст**

**за самонаблюдение и самоконтрол**

**при нарушаване на езиковите норми**

**в рамките на писмената чуждоезикова реч“**

Представеният дисертационен труд разглежда проблем, който е важен в еднаква степен както за теорията, така и за практиката на чуждоезиковото обучение. Борбата с грешките е част от ежедневието на всеки преподавател по чужд език, а умението за самонаблюдение и самоконтрол е не само средство в нейна подкрепа, но и едно от най-важните качества за автономния учещ по пътя на неговото образование през целия живот и на професионалната му реализация, в която неизменен инструмент са средствата и документите за самооценяване на комуникативната компетентност. Необходимостта от ефективни методи за насърчаване на тези умения прави избора на темата на дисертационния труд актуален и значим.

На посочените основания съответстват целите на изследването – проучване на нивото на самонаблюдение и самоконтрол при ученици, изучаващи английски език и разработване на комплекс от дейности /наречен „модел“/ за подобряване на тези умения. Задачите в изследването са планирани с оглед постигане на посочените цели. Прецизирани в съпоставка с първия вариант на разработката и съответстващи на нейните основни научни въпроси са предметът и обектът.

Избраният методологичен апарат – теоретичен анализ и синтез, експеримент и моделиране – е планиран и разработен съобразно целите и задачите на изследването.

Теоретичната част е замислена целенасочено и е построена много добре. Започва силно и стегнато, в хода на анализа обаче някои аспекти, които би трябвало да служат по-скоро като фон на проблематиката, са разгърнати по-подробно, отколкото е необходимо. Добре са представени и разграничени умението за самонаблюдение като психологически и когнитивен процес, умението за самоконтрол и за самооценка. Самонаблюдението е разгледано в светлината на ориентираните към учещия конструктивистични педагогически теории, като учене чрез опит, саморегулирано учене и др., направена е връзка с невродидактиката. Личи положително развитие спрямо първия вариант на разработката по отношение на вписване на предмета на изследването

в контекста на стратегическата компетентност и по-специално – на метакогнитивните умения на учещите. В този смисъл важни за изследването са теоретичните разсъждения на стр. 32-33 от дисертационния труд.

Адекватно е показана значимостта на умението за самоконтрол и самонаблюдение за прилагането на Европейското езиково портфолио, което е средство за автономно учене и документиране на учебния процес от страна на учещия. На този фон би могла да се изтъкне по-категорично социалната значимост на това умение за целите на бъдещата академична и професионална реализация на учениците.

Самонаблюдението и самоконтролът са обвързани с умението писане и с темата за анализа и когиригането на грешки, която по принцип има, от една страна, структуралистичен /свързан с езиковата система/, психолингвистичен и педагогически аспект. Теоретичните разсъждения в тази връзка са ориентирани и към практическата част на дисертационния труд.

Представеният във втора глава изследователски дизайн свидетелства за добро познаване на методологията на педагогическите изследвания и отразява логиката на изследването – констатиращ, трансформиращ и заключителен експеримент.

Внимателно са разработени инструментите за събиране и анализ на данни, определени са критерии и показатели за измерване на равнището на самонаблюдение и самоконтрол. Те засягат различни аспекти на предмета на изследването и са насочени както към отчитане на обективни данни, така и към отразяване на перспективата на учещите. При определяне на обективни показатели обаче може да се установи известно несъответствие между добре представените теоретични схващания и тяхното стеснено интерпретиране за целите на емпиричното изследване. Самонаблюдението и самоконтролът са сведени предимно до самооценката на завършения краен продукт, а не се разглеждат във връзка с много важните междинни процеси на създаването на продукта. Основните критерии, като умението за откриване на грешки, спазването на обема и на изискванията за структурни компоненти на аргументативното есе /и съответните показатели/ би следвало да се коментират в два аспекта – във връзка с метакогнитивните умения – т.е. с рефлексивността и поведението на учещите, от една страна, и във връзка с декларативните знания за езиковите норми и жанровите изисквания – от друга. Тези процесуални и резултативни, обективни и субективни страни на изследвания предмет очевидно са взети предвид в развиващия експеримент. Това личи в подбраните дейности, като обсъждане на принципи за създаване и критерии за оценяване на есе, самопроверка в комбинация с проверка и взаимна проверка и рефлексия. Едно документиране на рефлексията би дало по-добра представа за нейното съдържание и връзката ѝ с оценяването и взаимното оценяване. За целите на развиващия експеримент би било полезно разработването и изпробването на по-подробен инструмент, насочен към процедурните умения за боравене с изискванията към нормата и с конкретни видове грешки на текстово, лексикално, граматично и пунктуационно равнище.

Количественият анализ на резултатите е прецизен и дава ценни сведения за самокорекцията на различните видове грешки на ученици, изучаващи английски като втори успоредно с немски като първи чужд език.

Разработеният на базата на резултатите методически модел е много добре структуриран и нагледно представен. Процедурите и инструментите в този модел насърчават саморефлексията и възможностите за автономно учене във всеки един от етапите – подготовка, изпълнение и оценяване. Особено внимание в тази връзка заслужава дневникът за самонаблюдение и самоконтрол.

В резултат от проведеното изследване са налице следните приноси:

1. Направено е полезно за методиката теоретично обобщение на научните изследвания на самонаблюдението и самоконтрола в психологически и педагогически аспект
2. На базата на значителни количествени данни са събрани сведения за уменията на ученици, изучаващи английски като втори паралелно с немски като първи чужд език, за самоконтрол и корекция на отклонения от езиковата норма в писмено аргументативно съчинение, в съпоставка преди и след прилагането на развиващ експеримент
3. Апробирани са процедури за подобряване на уменията за недопускане и корекция на грешки на различни езикови равнища
4. Предложни са методически модел и пособие за повишаване на равнището на самонаблюдение и самоконтрол при създаване и коригиране на писмен аргументативен текст.

Резултатите от изпробването на методическия модел биха били от интерес за теорията и особено за практиката на обучението. В тази връзка към докторантката може да бъде отправена следната препоръка

Предложеният модел да бъде доразвит. Дейностите и отделните инструменти, заложи в него, да бъдат насочени по-ясно към процедурния аспект на уменията за самоконтрол и самооценяване. Те биха могли да включат по-детайлни инструкции за изграждане на текста на микро- и макроравнища, чек-листове с въпроси за търсене на конкретни видове лексикални и граматични грешки, да насочват към уместната и разнообразна употреба на типични за текстовия жанр езикови средства.

Авторефератът отразява адекватно структурата и съдържанието на дисертационния труд. Посочените в него приноси биха могли да бъдат приети, след прецизиране на разликата между принос 1. и 3.

Цитираните в автореферата четири публикации и четири доклада на конференции отразяват съществени етапи и аспекти в разработването на дисертационния труд. Публикациите са в международни издания, едно от които с импакт-фактор 1.322 и в сборници един от които е включен, а другият е заплануван за включване в Националния референтен списък на българските научни издания.

В заключение може да се обобщи, че дисертационният труд свидетелства за много добро ниво на научна осведоменост и способност за изследователска работа на дисертантката. Той дава основание да се предложи, на Пенка Николова Аврамова да се присъди образователната и научна степен „доктор“ в област на висшето образование 1.

Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ...  
/английски език/, научна специалност „Методика на обучението по съвременни езици“.

**21.08.2019 г.**

**Е. Савова**